

**ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ Й ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН СВІТУ**

Волков І. М., аспірант Донецького національного університету

Постановка проблеми. Сучасні економічні відносини України з зовнішнім світом знаходяться у стані переходу від старої системи організації зовнішньоекономічних зв'язків, орієнтованої, переважно, на експорт сировини, до нової, пов'язаної з пошуком шляхів ефективного інтегрування у світову спільноту, зі встановленням сталих торговельних зв'язків з іншими країнами, з підвищенням ролі міжурядових організацій у досягненні колективної безпеки і, звичайно, з забезпеченням надійного захисту своїх національних інтересів в умовах швидко змінюваного зовнішнього середовища.

Переосмислення стратегії реалізації євроінтеграційного курсу України потребує розробки нових підходів з впровадження європейських стандартів у різних сферах суспільного життя та наближення України до вимог членства в ЄС. Одним з таких підходів є формування стратегічного порозуміння серед політичної еліти щодо європейського напрямку розвитку України. Іншим напрямком реалізації євро інтеграційних прагнень України є досягнення ширшої обізнаності громадськості щодо стану та перспектив європейської інтеграції України. Важливим завданням є також досягнення більшої обізнаності і розуміння з боку вітчизняного бізнесу важливості європейської інтеграції України, доручення його до стратегічного мислення, щільної прив'язки України до європейського ринку та ділової культури. У зв'язку із цим постановка даної проблеми є актуальною.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемам дослідження стану й перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності країн світу, розробки нових підходів та наближення України до вимог членства в ЄС присвячена велика кількість наукових праць закордонних авторів, таких як Л.Гайлер, П. Дракер, Г. Мэнкью, так і вітчизняних - И.Т. Балабанів, Ю.В. Макогон, О.М. Нижник, Я.Б. Олійник, С.А. Романюк, В.К. Симоненко, Д.М. Стеченко, М.Г. Чумаченко та інших дослідників.

Ціль статті. Постановка проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності в сучасній світогосподарській системі на основі порівняльного аналізу динаміки експорту й імпорту послуг країн світу, країн Європейського Союзу й України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Важливе значення в формуванні зовнішньоекономічного механізму інтеграції України у світову економіку та міжнародний ринок має ресурсний потенціал як основа для розвитку експортного потенціалу країни, кооперація між країнами СНД у здійсненні зовнішньоекономічних зв'язків, використання накопичених можливостей і досвіду в перехідний період та регулюючого механізму подальшого розвитку і формування інфраструктур від регіонів до країни в цілому [1].

Таблиця 1.

Динаміка експорту послуг за країнами світу (2005-2008 рр.)

(тис.дол.США)

	Експорт				2008 до 2007, %
	2005	2006	2007	2008	
Всього	5906299	7232721	8677650	11105247	128,0
Країни СНД	2849229,2	3451304,8	3717066,6	4311211,7	116,0
Інші країни світу	3057070	3781416	4960583	6794035,3	137,0
Європа	1837469	2328090	3111307	4130427,9	132,8
Азія	485170,9	596796,2	767212,6	1173022,2	152,9
Африка	43316,5	69822	89109,2	153775,5	172,6
Америка	384932	456289,1	633301,8	848749	134,0
Австралія і Океанія	6317,1	9422,8	15607,1	25956,1	166,3
Інші	299864,2	320996,5	344045,8	462104,6	134,3

Аналіз табл.1.[1] показує, що експорт послуг загалом до країн світу у 2008р. збільшився порівняно з 2007р. на 28,0% (до 11105247 тис.долл.). З них найбільша кількість послуг експортувалась до країн СНД (38,8%), Європи (37,2%) та Азії (10,6%).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

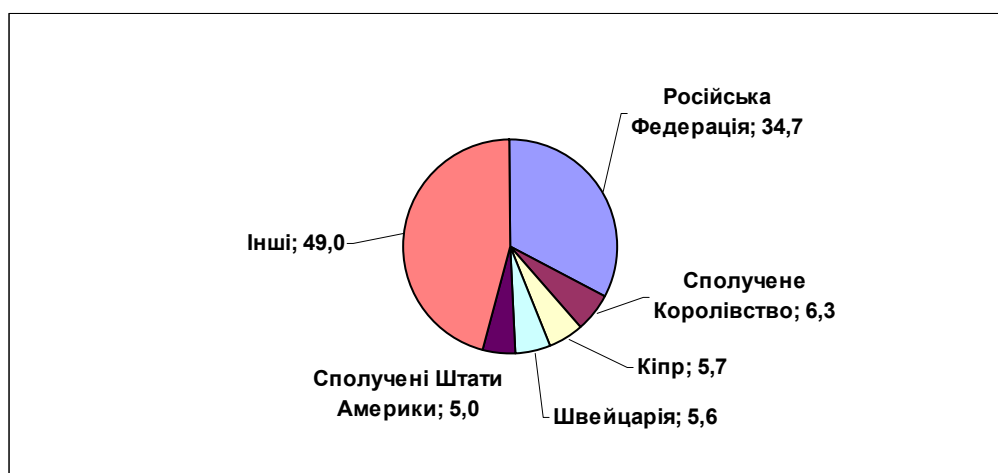
Експорт послуг до країн СНД у 2008р. збільшився на 16,0% (до 4311,2 млн.долл.). Першу позицію у сфері експорту послуг займає Російська Федерація (89,3%), на другому місці Білорусь (2,9%) та Казахстан (2,6%).

Серед країн Європи найбільша кількість експорту послуг надходить до Сполученого Королівства (16,8%), Швейцарії (15,0%) та Німеччини (13,2%). Серед країн Азії – Кіпр (54,3%), Туреччина (16,9%) та Ізраїль (7,4%). Експорт послуг до африканських країни розподіляється наступним чином – Єгипет (47,8%), Лібєрія (31,9%) та Нігерія (7,5%). До країн Америки – США (65,4%), Канада (14,2%), Панама (13,6%).

Таблиця 2.

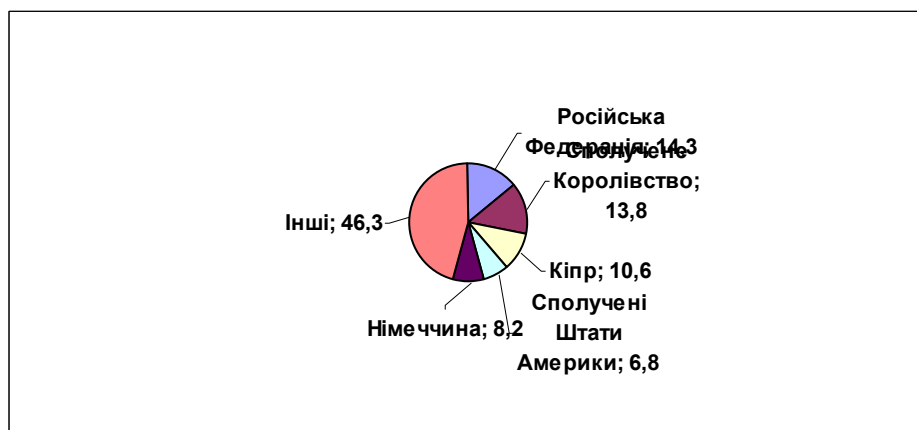
Динаміка імпорту послуг за країнами світу (2005-2008 рр.) (тис.дол.США)

	Імпорт				2008 до 2007%
	2005	2006	2007	2008	
Всього	2850157,3	3620038,6	4857942,2	6263440,2	128,9
Країни СНД	520704,9	702249,3	815652,1	1077247,1	132,1
Інші країни світу	2329452,4	2917789,3	4042290,1	5186193,1	128,3
Європа	1204541,3	1690738,5	2393558,6	3458021,5	144,5
Азія	434589,8	485311,3	683239,4	1058312,3	154,9
Африка	23541,0	43507,9	52200,6	79597,3	152,5
Америка	344565,9	354944,8	516759,2	483985,8	93,7
Австралія і Океанія	1370,4	1513,8	2618,8	4302,4	164,3
Інші	320844	341773	393913,5	101973,8	25,9

Рис.1. Розподіл експорту послуг за країнами світу у 2008 р., %

Експорт послуг до країн світу у 2008р. розподілявся наступним чином: Російська Федерація (34,7%), Сполучене Королівство (6,3%), Кіпр (5,7%), Швейцарія (5,6%), США (5,0%), інші країни (49,0%).

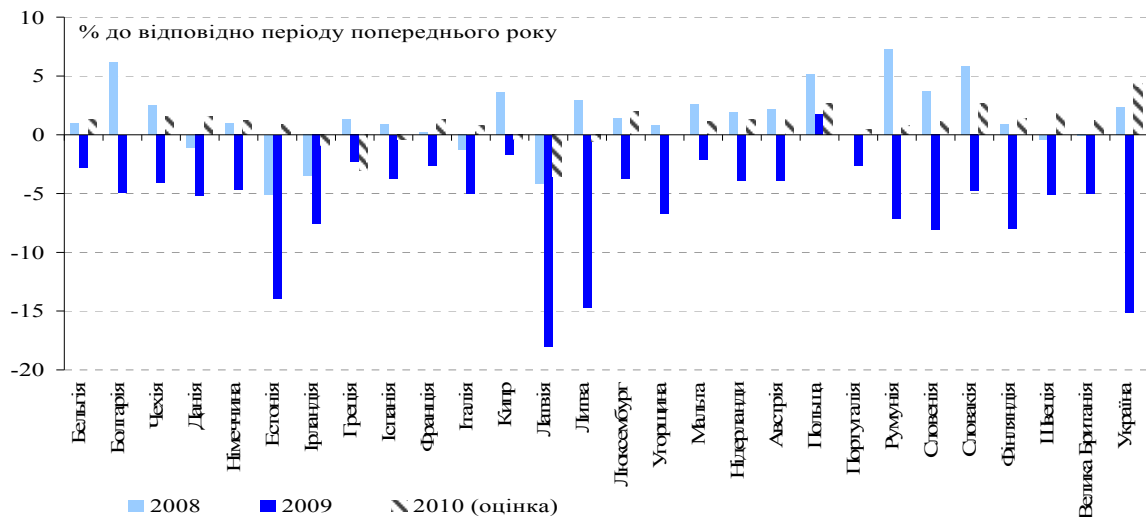

Рис. 2. Розподіл імпорту послуг за країнами світу у 2008 р.

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

В основном импорт услуг надходит з таких країн: Російська Федерація (14,3%), Сполучене Королівство (13,8%), Кіпр (10,6%), Німеччина (8,2%), США (6,8%), інші країни (46,3%).

Наслідки світової фінансової та економічної кризи, яка розпочалась на іпотечному ринку США у 2007 р. та за рік поширилась на всю світову економіку, відчувались й у 2010 р., хоча характер проблем суттєво змінився. Кінець 2008 – початок 2009 рр. відзначились падінням світового ВВП, в який свій внесок зробили й ЄС, й Україна. Світовий реальний ВВП у 2009 р. скоротився на 0,6%, тоді як падіння в ЄС-27 становило 4,2%, в Україні 15,1%. На цьому негативному фоні пожвавлення економічної активності у світі, зумовлене як експансіоністською фіскальною та монетарною політикою багатьох урядів, так і значно більш стабільним економічним розвитком країн, що знаходяться в процесі становлення (*emerging countries*), призвело до відновлення економічного зростання в більшості країн ЄС та в Україні у 2010 р. (Рис 3).[2]

Рис. 3. Динаміка реального ВВП в країнах Європейського Союзу та в Україні в 2008-2010 роках

Серед проблем економічних відносин України та Євросоюзу у 2010 р. треба відзначити введення квот на експорт зерна, якому передували тривалі проблеми в портах з експортом при відсутності формальних обмежень.

Одночасно країни продовжили формувати підґрунтя для поглиблення економічної інтеграції в майбутньому. Тривали переговори щодо створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Також у 2010 р. відбувалось виконання пріоритетів Плану дій асоціації між ЄС та Україною, який покликаний прискорити та полегшити реалізацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС після набуття нею чинності.

У 2010 р. торгівля послугами з ЄС скорочувалась порівняно з попереднім роком, тоді як торгівля з країнами СНД, зокрема з Росією – зростала. За даними Держкомстату України, експорт послуг з України зріс за січень-вересень 2010 р. на 18,3% у порівнянні з відповідним періодом попереднього року, тоді як експорт послуг в ЄС скоротився на 1,1%, зокрема значно впали обсяги експорту послуг в Німеччину та Кіпр, які є ключовими споживачами українських послуг в Євросоюзі. В імпорті ситуація аналогічна. Якщо загальний імпорт послуг в Україну за перші дев'ять місяців скоротився на 0,7% у вимірі рік до року, падіння обсягів імпорту з ЄС склало 15,3%.

Скорочення значною мірою пов'язано з падінням обсягів торгівлі фінансовими та страховими послугами, які є важливим компонентом торгівлі послугами з країнами Євросоюзу. Загальний імпорт фінансових послуг в Україну впав на 24,7% порівняно з відповідним періодом попереднього року, а імпорт страхових послуг – на 33,2%.

В результаті, як і у випадку торгівлі товарами, у 2010 р. ЄС втратив своє лідерство як найбільший партнер України у торгівлі послугами. Протягом перших дев'яти місяців на торгівлю послугами з країнами Євросоюзу припадало 34,5% загальної торгівлі послугами, тоді як на Російську Федерацію – 36,9%, а на новостворений Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану – 38,7% (Таблиця 4). Водночас, ЄС-27 залишився найбільшим постачальником послуг в Україну, надаючи більше половини всіх послуг, які імпортуються.[3]

Таблиця 3.

Роль ЄС-27 як партнера України у торгівлі послугами, % від загального

	Експорт послуг		Імпорт послуг		Обіг послуг	
	9М 2009р.	9М 2010р.	9М 2009р.	9М 2010р.	9М 2009р.	9М 2010р.
ЄС-27	32,0	26,5	57,5	52,9	41,2	34,5
Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану у тому числі:	34,9	45,9	12,7	16,0	26,9	36,9
Росія						

У номінальному виразі у січні-вересні 2010 р. експорт послуг до ЄС-27 склав 2,16 млрд доларів США, а імпорт – 1,86 млрд дол. США. Відповідно, за результатами дев'яти місяців 2010 р. у торгівлі послугами з ЄС спостерігалось додатне сальдо на рівні 0,3 млрд дол. США, яке замінило незначне від'ємне сальдо, зафіксоване у відповідному періоді минулого року. Додатне сальдо завдячує стрімкішому падінню імпорту порівняно з експортом.

Як і експорті, так і в імпорті послуг основними країнами-партнерами України залишились Сполучене Королівство, Кіпр та Німеччина, на які припадало 44,1% експорту та 58,5% імпорту з країн ЄС-27 (Рисунок 5). Продовжуючи тенденцію минулого року, у 2010 р. зростала відносна значущість Кіпру як постачальника послуг в Україну. В експорті українських послуг лідерство Великої Британії залишилось незмінним.

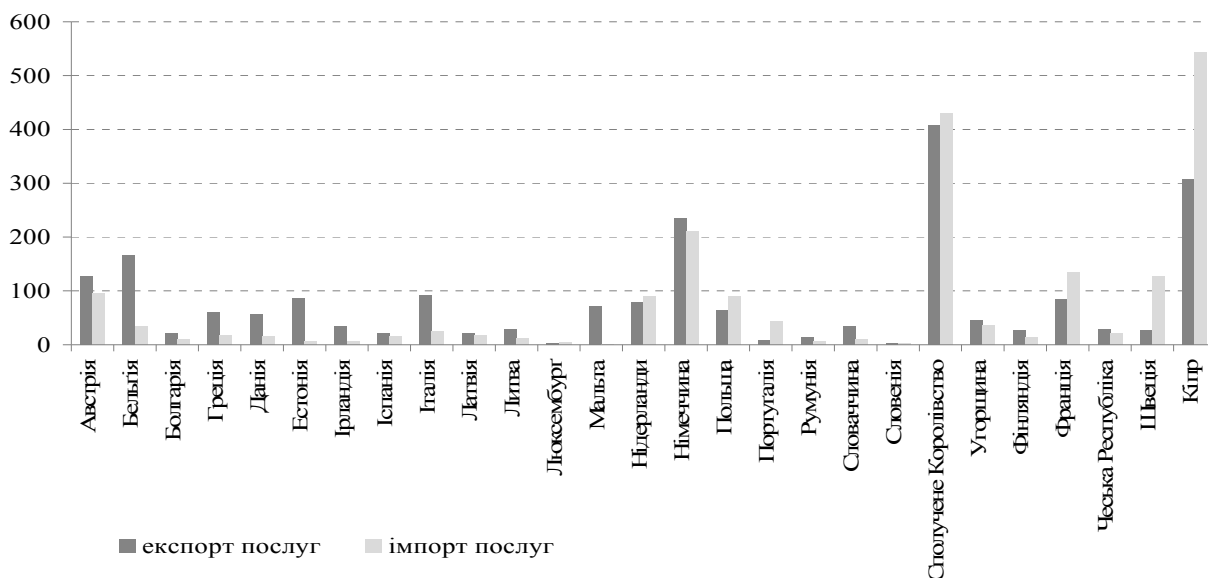

Рис. 4. Українська торгівля послугами з країнами-членами ЄС-27 у 2010 році [4]

Висновки

Таким чином, роль ЄС як торговельного партнера України у 2010 р. зазнала змін, аналогічних змінам у торгівлі товарами. *Європейський Союз втратив лідерство за загальним вартісним обсягом торгівлі послугами, поступившись Росії.*

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Глобальна економічна криза 2008 – 2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні: монографія / [В.П. Антонюк, С.С. Аптекар, Н.А. Балтачєєва та ін.]; під заг.ред. В.І. Ляшенка. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 414 с.
2. МВФ. – <http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>
3. Державний комітет статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Generalized System of Preferences. <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/generalised-system-of-preferences/>

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються експорт і імпорт послуг у сучасній світогосподарській системі. Зроблений

аналіз торгівлі послуг України із країнами-членами ЄС. Сформульовані проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності в умовах світової фінансової й економічної кризи.

Ключові слова: експорт і імпорт послуг, країни світу, країни-члени ЄС, торгівля послугами

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются экспорт и импорт услуг в современной мирохозяйственной системе. Произведен анализ торговли услуг Украины со странами-членами ЕС. Сформулированы проблемы развития внешнеэкономической деятельности в условиях мирового финансового и экономического кризиса.

Ключевые слова: экспорт и импорт услуг, страны мира, страны-члены ЕС, торговля услугами

SUMMARY

The article deals with exports and imports of services in the modern world economic system. The analysis of trade in services in Ukraine from EU member states. Formulated the problem of external economic activities in the global financial and economic crisis.

Keywords: exports and imports of services, countries, EU member states, trade in services

ЗАСОБИ ПОСИЛЕННЯ ДИНАМІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

Волошин В.І., директор РФ НІСД у м. Львові

Інтеграція України у глобальний та європейський економічний простір може завдати істотних негативних соціально-економічних наслідків для тих регіонів, які не виробили власної стратегії конкурентоспроможності та/чи формування належної системи безпеки, в першу чергу, вітчизняних підприємств. До чинників, які не сприяють підвищенню рівня економічної безпеки вітчизняного підприємництва слід віднести недосконалість методологічного, методичного та нормативно-правового базису щодо цієї проблематики. Це проявляється у відсутності методологічного обґрунтування поняття “економічна безпека підприємництва” та чинників, які її визначають.

Незважаючи на наявність багатьох наукових публікацій присвячених питанням розвитку підприємництва та підвищення його конкурентоспроможності, наявність вагомих невирішених проблем та нових перешкод, які виникають внаслідок євро інтеграції України зумовлюють необхідність наукових досліджень у напрямі пошуку механізмів забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Метою статті є обґрунтування організаційно-економічних засобів зміцнення конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва регіону як пріоритетної функції в системі їх економічної безпеки.

Систематизовані погляди на проблему економічної безпеки представлені в роботах українських науковців Т.Ковальчука, В.Мунтіян, Г.Пастернак-Таранушенко, В.Шлемка, а також зарубіжних вчених З.Бжезинького, Дж.Бьюкенена, А.Крисіна, П.Мелла, і зокрема, російських вчених Л.Абалкіна, Г.Вечканова, А.Гранберга. Аналіз досліджень, проведених цими авторами вказує, що існує достатньо різноманітних підходів стосовно проблеми забезпечення економічної безпеки підприємництва (зокрема малого і середнього – далі МСП), які потребують систематизації, вивчення їх теоретичної та практичної значущості та подальшого розвитку.

Забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємств сектора МСП є прерогативою як органів державного управління, так і безпосередньо окремо взятих підприємств цього сектора економіки. Для конкретного підприємства забезпечення його економічної безпеки не передбачає обов'язкового виконання ним певних примусово нав'язаних дій. Проте здійснення суб'єктами підприємницької діяльності заходів у напрямі підвищення рівня власної економічної безпеки дозволяє значно зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку, а також є суспільно корисною, оскільки сприяє зміцненню економічної безпеки вітчизняного сектора МСП та економіки загалом.

Економічна безпека кожного окремо взятого підприємства сектора МСП повинна досягатись, в першу чергу, належною ефективністю його господарювання разом із дотриманням захисних заходів щодо збереження майна, персоналу, комерційної інформації підприємства тощо. Підприємство, яке ефективно функціонує та використовує господарські ресурси, об'єктивно захищає себе шляхом забезпечення належного рівня конкурентоспроможності своєї продукції на внутрішньому та